

Tervetuloa perheeseen!

Rautiaisten lapset ovat ottaneet avosylin vastaan neljä perheeseen sijoitettua lasta. Sijoituksia edelsivät monet kysymykset ja keskustelut, jotka pohjustivat perhehoidon onnistumista. Ennakovalmennuksessa sijaissaruuteen liittyvät asiat kiinnostavat osallistujia yhä enemmän.

Kun **Piia-Maria** ja **Jarkko Rautiainen** ensimmäisen kerran ryhtyivät pohtimaan sijaisvanhemmaksi ryhtymistä, perheessä oli viisi lasta ja kuudes tulossa. Tuolloin ajatus jätettiin hautumaan ja nuorimmainen kasvamaan. Vierähti seitsemän vuotta, kunnes ajoitus tuntui sopivalta.

– Esikoisemme oli perheemme ainoa lapsi, kun hän tuumasi, että äidin syliin mahtuu paljon lapsia. Se on kyllä totta. Perhehoito oli minulle vähän tuttua lapsuudenkodistani, kun vanhempani toimivat hetken sijaisvanhempina. Lisäksi äitini työskenteli kotona perhepäivähoitajana, Piia-Maria Rautiainen kertoo.

Perheen lasten kanssa sijaisperheeksi ryhtymisestä keskusteltiin hyvässä ajoin.

– Aluksi keskustelimme siitä, miltä tuntuisi, jos perheeseemme sijoitettaisiin lapsia. Kun sitten vuonna 2018 kävimme PRIDE-ennakovalmennuksen, kerroimme lapsille aina kuulumisia valmennuksesta ja keskustelimme valmennuksen herättämistä ajatuksista. Istuimme yhdessä pöydän ääressä ja pidimme ikään kuin luentoa, Rautiaiset kuvaavat.

Perheen lapsilla oli paljon kysyttävää.

– Olisin ollut huolissani, ellei näin olisi ollut. Lapsia mietitytti, kauanko sijoitettu lapsi on perheessämme, millaisista olosuhteista hän tulee, minkä ikäinen hän on ja onko hän tyttö vai poika. Ja että voisivatko he esittää näiden asioiden suhteen toiveita. Näistä asioista puhuttiin myös sosiaalityöntekijöiden kotikäynnillä. Vanhimmat ymmärsivät hyvin, että lapsi voi tulla kodista, jossa on vaikka käytetty pähteitä, ja miettivät, mitä

Olemme myös pystyneet sanomaan ei sosiaalityöntekijöiden ehdotuksille. Me tunnemme omat lapsemme parhaiten.

se tarkoittaa meidän perheellemme. Nuorimmainen taas pohdiskeli, riittääkö hänelle sitten niin paljon huomiota. Saimme vakuuttaa hänelle, että emme me vanhemmat miinkään katoa, Jarkko Rautiainen muistelee.

Perheen tyttäret **Emma** ja **Alexandra** muistavat vielä hyvin alkuvaiheen pohdintoja.

– Alussa en ehkä ollut niin innostunut, mutta nyt on ihan ok. Haluaisin, että meille tulisi vielä vauva, Alexandra tuumii.

– Minä en oikein ole isosiskotyyppiä, mutta tykkään kyllä lapsista. Siksi uusien sisarusten tulo oli ihan kiva juttu. Ajattelin etukäteen, tuleekohan ne mun kanssa jutun, mutta ihan hyvin on mennyt, Emma pohtii.

Muottiin sovituksista

Valmennusaikana ajatus sijaisvanhemmuudesta välillä inosti, välillä tuli takapakkia.

– Se oli yhtä soutamista ja huopaamista, vaikka taustalla olikin vahva halu ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Mietimme paljon sitä, miten sijaisperheenä toimimisen saa sopimaan tähän meidän perheen muottiin, ja sekoitetaanko me oman perheen pakka tällä ihan kokonaan, Piia-Maria Rautiainen sanoo.

Perheeseen sijoitettiin ensimmäinen lapsi reilu vuosi sitten keväällä. Tieto lapsesta oli perheellä ollut pitempään, mutta sijoitus viipyi.

– Vaikka lapset odottivat sijaisisarusta hartaasti, tuli heille tämän prosessin myötä konkreettiseksi se, miten monet asiat vaikuttavat lastensuojelussa. Olimme Piia-Marian kanssa Teneriffalla, kun soitto tuli. Kukaan ei uskonut meitä, kun aprillipäivänä kerroimme uutisen. Haimme pojan meille suoraan lentokentältä, Jarkko Rautiainen nauraa.

– Olin tosi innoissani ja halusin tutustua uuteen pikkuväljeen. Tietysti toivoin, että hänellä olisi meillä kodikas olo, Alexandra sanoo.

Nuorimmista tuli viitokset

Viime keväänä perheeseen sijoitettiin kolme sisarusta.

– Meillä oli kyllä koko ajan se ajatus, että talossa on tilaa ja useampikin sijoitettu lapsi voi tulla. Lapset olivat samaa mieltä. Nuorimmainen toivoi vain, että tällä kertaa tulisi tyttö. Ja sekin toive toteutui. Lopulta nämä kolme lasta tulivat perheeseemme tosi nopeasti, Rautiaiset kertovat.

Toukokuussa kotona oli jo 15 henkeä, kun koronan takia kaikki perheen lapset kävivät koulua ja opiskelivat etänä.

– Vanhin tyttäremme sai välillä toimia kotiopettajatarena.

Viimeisimmän perheenisäyksen myötä syntyi viitokset – nuorimmista lapsista koostuva porukka.

– Sukulaisetkin tietävät, keitä tarkoitan, kun kerron tulevani viitosten kanssa, Piia-Maria Rautiainen nauraa.

Näkyvin muutos tapahtui ehkä juuri tyttöjen osalta, kun nuorimmainen sai sijoituksen myötä uuden hyvän ystävän.

– He olivat ihan erottamattomia ensimmäiset kuukaudet ja nukkuivat yhdessä leikkimökissä. Se on ollut tosi hieno juttu. Olen tosin muistutellut, että sekin on ihan ok, jos joskus vähän kinastellaan, Piia-Maria Rautiainen sanoo.

Hallittu kaos

Rautiaisten mielestä kesän korvalla tapahtuneet lasten tulot perheeseen ovat osuneet parhaaseen mahdolliseen aikaan.

– Lapset ovat päässeet hyvin sisään porukkaan ja perheen rutiineihin kesäloman aikana. Yksi lapsistamme totesikin kerran, että kyllähän se niin on, että jos yksi on poissa, niin jotain puuttuu. Jos sijoitetut lapset ovat vaikka kotilomalla, niin lapset ikävöivät toisiaan. Ja kun he taas palaavat meille, niin lapset roikkuvat toistensa kaulassa. Se on itsellekin iso asia, josta tulee myös onnistumisen tunne, Rautiaiset hymyilevät.

Onnistumisen taustalla vaikuttaa se, että Rautiaiset olivat pohtineet pitkään sitä, millaiset sijoitetut lapset voisivat juuri heidän perheeseensä sopia.

– Tärkeintä on ollut ehkä se, että sijoitetut lapset ovat tulleet perheen nuorimmiksi ja että jos on yhtään tuntuu siltä, niin olemme myös pystyneet sanomaan ei sosiaalityöntekijöiden ehdotuksille. Me tunnemme omat lapsemme parhaiten, Piia-Maria Rautiainen pohtii.

Emman ja Alexandran mielestä sijaisperheenä toimimisen huonoja puolia on se, että on paljon melua.

– Toisaalta ei ole tylsää. On hauska nähdä, mitä kaikkea lapset keksivät. Tämä on vähän sellainen hallittu kaos.

Aikaa lapsille ja parisuhteelle

Lapset tarvitsevat välillä myös ihan omaa aikaa vanhempien kanssa. Maatilalla se on helppo järjestää ottamalla lapsia mukaan talon töihin.

– Voimme hakea puita, tehdä navettatöitä tai näin kesällä tehdä paaleja. Myös silloin, kun sijoitetuilla lapsilla on tapaamisia, voimme järjestää omia juttuja muiden lasten kanssa, Jarkko Rautiainen kuvaa.

– Me työntekijät yritämme sitten aina muistuttaa parisuhdeajasta. Rautiaisilla on hyvä tilanne, kun heidän oma tyttärensä voi toimija sijaisena ja lähellä on myös sijaishoitajaperhe, joka voi auttaa, huomauttaa perheen sosiaalityöntekijä **Tarja Koivunen-Kangas** Nuorten Ystävistä.

Piia-Maria ja Jarkko Rautiaisen mielestä sisarusten välisiä suhteita tukee parhaiten tasa-puolinen kohtelu, reiluus ja avoimuus.

– Tässä tilanteessa ei ole ollut tarvetta pitää vapaita, mutta kyllä me vielä jossain vaiheessa lähdemme loriin, Rautiaiset tuumaavat.

Reiluus ratkaisee

Rautiaisten mielestä sisarusten välisiä suhteita tukee parhaiten tasapuolinen kohtelu, reiluus ja avoimuus.

– Asioista pitää jaksaa puhua ja käsitellä niitä. Meillä puhutaan ja halataan paljon. Lapsilta tulee niin erikoisia kysymyksiä, kuten mistä alkaa avaruus. Kaikille pitää myös löytyä aikaa, Rautiaiset kuvaavat.

Perhehoidon onnistumisessa lapset ovatkin tehneet ison työn.

– He ovat ottaneet sijoitetut lapset avosylin vastaan. Jopa isommat lapset ovat innostuneet leikkimään pienten kanssa. Koko tämä porukka tekee perhehoidon, Rautiaiset uskovat.

Myös sosiaalityöntekijältä pitää löytyä aikaa kaikille lapsille.

– Menen aika lailla tilanteen mukaan. Jos on jotain haastetta, niin keskustelemme yhdessä, miten ratkoa tilanne ja tukea sisarusuhteita. Puhumme biologisten lasten kanssa paljon myös sijaisvanhemmuudesta ja sijaisperheenä toimimisesta yleensä, Koivunen-Kangas miettii.

Kevään korona-aikana Koivunen-Kangas tapasi perheen netin välityksellä.

– Oli hauska näky, kun koko perhe oli ruudulla kokoonnutun sijoitetun lapsen ympärille. Olen tehnyt yhdessä kaikkien lasten kanssa erilaisia tehtäviä sijaisisaruteen liittyen ja keskustellut asioista myös erikseen. Tärkeää on, että lapset voivat osallistua juuri sen verran kuin he haluavat. Luottamuksen rakentuminen vie aikansa, mutta on mukavaa, kun lapset juttelevat ja kertovat kuulumisiaan.

Nuorten Ystävien Oulun toimistolla on suunnitelmassa sijaissisarusrhymien käynnistäminen.

– Tarvetta vertaistuelle on, tietää Koivunen-Kangas.

Sijaissisarusten merkitys kiinnostaa

Perhehoitoyksikkö Pihlajassa kartoitetaan jo heti ensimmäisen yhteydenoton tullessa kaikki mahdollisen uuden sijaisperheen jäsenet.

– Usein yhteydenottaja on perheen äiti, joka saattaa kysyä, tuleeko puolisokin mukaan valmennukseen. Pääsemme jo siinä kertomaan, että kyse on koko perheen jutusta. Vaikka moni on pohtinut sijaisvanhemmaksi ryhtymistä pitkäänkin, harva ymmärtää, miten sijaisvanhemmuus vaikuttaa kaikkiin perheen jäseniin, sosiaalityöntekijä **Tiina Leppänen** kuvaa.

Vielä kymmenen vuotta sitten perheen biologisten lasten oireilu oli yksi merkittävä syy sijoitusten päättymiseen.

Kun PRIDE-ennakovalmennuksessa päästään sijaissaruus-osioon, aihe alkaa mietityttää.

– Se herättää paljon keskustelua, ja moni pohtii, uskaltaako oikeasti ryhtyä sijaisvanhemmaksi juuri sen takia, miten se vaikuttaa perheen muihin lapsiin. Meidän valmentajien tehtävä on koettaa mahdollisimman rehellisesti avata, mitä sijaisperheen arki voi olla. Vanhemmat ovat tosi kiinnostuneita aiheesta ja kyselevät, onko sijaissaruutta tutkittu. Joskushan sijaissaruuksia on nimetty perhehoidon tuntemattomiksi sotilaiksi merkittävään roolinsa ja näkymättömyytensä takia.

Koska valmennus on prosessinomainen, myös pohdinnat sijaisvanhemmuuden vaikutuksesta perheen lapsiin jatkuvat läpi valmennuksen.

– Mietitään esimerkiksi sitä, minkä ikäinen sijoitettu lapsi sopisi parhaiten perheen muiden lasten joukkoon. Yleensä huoli lapsista tasoittuu valmennuksen kuluessa, ja vanhemmat ovat huojentuneita siitä, että me ammattilaiset keskustelemme asiasta lasten kanssa. Ei pidä kuitenkaan unohtaa keskustella sijaisvanhemmuudesta ja esimerkiksi valmennuksen kotitehtävistä perheenkin kesken. Lapsille on myös omia tehtäviä, Leppänen muistuttaa.

Keskustelu kannattaa

Kun vanhemmat käyvät valmennuksessa, perheiden lapsille järjestetään tavallisesti yksi yhteinen kokoontuminen. Lisäksi lapsia tavataan valmennuksen loppuvaiheen kotikäynneillä.

– Ryhmässä syntyy kokemus vertaisuudesta – siitä, että on muitakin perheitä, jotka ovat ryhtymässä sijaisperheeksi. Samoin lapset hyötyvät kuullessaan toisten kysymyksiä ja vastauksia niihin. Ryhmässä on mukana myös täysi-ikäinen sijaissisar, jolta lapset voivat kysellä. Jotkut löytävät ryhmästä uusia ystäviäkin, Leppänen tietää.

Pihlajan viimeisimmässä lasten ryhmässä oli 14 osallistujaa, jotka jaettiin iän mukaan isompiin ja pienempiin.

– Tapaamisessa lapset saavat kertoa omasta perheestään ja heille tärkeistä ihmisistä. Samalla he saavat tietoa lastensuojelusta ja siitä, miksi sijaisperheitä tarvitaan. Kerromme heille, mitä eroa on sijaissaruudella ja tavallisella sisaruudella ja mitä salassapito tarkoittaa. Pohdimme myös, miltä sijoitetusta lapsesta tuntuu muuttua sijaisperheeseen. Lapsille korostetaan sitä, että on tärkeää kertoa oma mielipide tästä asiasta. Iso muutos on myös se,

että koti muuttuukin julkiseksi, ja siellä vieraillee uusia ihmisiä, Leppänen kertoo.

Lasten ryhmästä tuodaan myös terveiset vanhemmille.

– Välillä vanhemmat yllättyvät kuullessaan, että lapsia tuleva muutos pelottaa tai heistä tuntuu epäreilulta. Silloin rohkaisemme vanhempia keskustelemaan lasten kanssa.

Jatkuvuutta perhehoitoon

Kotikäynnillä lapset pääsevät esittelemään omia huoneitaan, kertomaan harrastuksistaan, kavereistaan ja koulunkäynnistä. Työntekijät käyvät lasten kanssa yleensä läpi myös *Sijaissaruus*-opasta.

– Keskustelemme yhdessä, mitä lapset ajattelevat siitä, että perheeseen muuttaa uusi jäsen. Tulee mieleen ihan yksittäisiä kertoja, jolloin perheen lapsi on ollut ehdottomasti asiaa vastaan. Silloin tietenkin suositamme, ettei perhe ainakaan juuri siinä kohtaa ryhdy sijaisperheeksi. Kun lapset ymmärtävät, mistä on kysymys, ja ovat valmiita ottamaan uuden perheenjäsenen vastaan, perhehoidolla on paremmat mahdollisuudet onnistua. Tämä edistää jatkuvuutta ja estää sijoitusten katkeamisia. Vielä kymmenen vuotta sitten perheen biologisten lasten oireilu oli yksi merkittävä syy sijoitusten päättymiseen, Leppänen tietää.

Pihlajassa koko perheen huomioiminen on ollut käytäntönä jo pitkään.

– Pihlaja täyttää tänä vuonna kymmenen vuotta, ja olen itse tullut tänne töihin silloin. Ihan alkuvuosina esimerkiksi lasten ryhmiä ei vielä ollut, mutta ennakovalmennuksessa sijaissaruusteemaan käytetty aika on koko ajan venynyt ja venynyt. Meidän sakkii-hankkeen tuottamat materiaalit ovat olleet hyväksi avuksi keskustelun herättäjinä, ja tietoisuus sisarussuhteiden merkityksestä on jatkuvasti kasvanut.

Kaikki hyötyvät

Leppänen uskoo, että lasten kanssa työskentelyn myötä lapset ovat valmiimpia muutokseen.

– Odotusvaihe onkin monelle lapselle rankka. Meiltä työntekijöiltä saatetaan kysyä, toitko sä sen mukana. Kun sijoitus sitten tapahtuu, lapset ymmärtävät paremmin, miksi uusi perheenjäsen tekee asioita eri tavalla ja ettei ole mitään hätää. Toivon, että myös sijoitettu lapsi hyötyy tästä. Korostammekin vanhemmille, että kun perheen muut lapset voivat hyvin, myös sijoitettu lapsi voi hyvin. ■

